

Motion till riksdagen
2005/06:T456

av Lars Ohly m.fl. (v)

Finansieringen av kassaservicen och allmänna postfrågor

1 Innehållsförteckning

1	Innehållsförteckning.....	1
2	Förslag till riksdagsbeslut.....	2
3	Utredningen ”Statens behov av betaltjänster”	2
4	Vänsterpartiets kritik av utredningen	2
5	Uppdraget att tillhandahålla grundläggande betalservice	3
6	Bankernas roll	4
7	Övergripande synpunkter på slututredningen ”Postmarknad i förändring”5	
	7.1 Invänta andra EU-länder och kommande EU-direktiv.....	5
	7.2 Ökad konkurrens leder inte till bättre uppfyllande av postmålen	5
	7.3 Rättvisa villkor för Posten AB redan nu	6

Fel! Okänt namn på

2 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om att bankerna åläggs ansvara för kassaservicen och de kostnader den medför.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om att ett beslut om framtiden för Svensk Kassaservice fattas snarast.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om att invänta kommande EU-direktiv innan avgörande beslut tas inom postområdet.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om att ökad konkurrens inom postverksamheten inte får bli ett självändamål.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om att de orättvisa spelreglerna för konkurrens på marknaden för Posten AB tas bort.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om att prisregleringen inom postområdet ses över.

3 Utredningen ”Statens behov av betaltjänster”

På grund av den förändrade marknaden för kassaserviceärenden och statens ökade kostnader tillsattes en utredning hösten 2003 för att se över den grundläggande kassaservicen. Utredningen presenterade sitt svar i maj 2004. Sammanfattningsvis säger man att målet ska vara att alla i samhället ska ha rätt till grundläggande betaltjänster till rimliga priser. Det är en uppgift för marknaden att möjliggöra detta. Statens ansvar och uppgift är att se till att marknaden tar sitt ansvar. Statens ansvar ska begränsas till de orter och den landsbygd där det inte är kommersiellt motiverat att tillhandahålla sådana tjänster och där det inte finns jämförbara alternativ. PTS ska få i uppdrag att upphandla de grundläggande betaltjänsterna på sådana orter. Därmed skulle också lagen om Svensk Kassaservice upphöra.

4 Vänsterpartiets kritik av utredningen

Vänsterpartiet har i en tidigare motion (2004/05:T344 Medborgarnas rätt till kassaservice) argumenterat för att staten har ett fortsatt ansvar för kassaservicen och inte bara i de snävt avgränsade orter där kommersiella alternativ saknas. Samhällets grundläggande infrastruktur måste fungera i hela landet i

syfte att boende och företagande ska existera på rimliga villkor. En viktig del i detta är givetvis en väl fungerande och lättillgänglig post och kassaservice.

Vi har kritiserat den kartläggning som gjorts av behovet av kassaservice. Vi har ifrågasatt storleken på de grupper som av olika skäl är i behov av samhällets insatser när det gäller betalservice eller vilka konsumentgrupper som kommer att få problem i framtiden om utredningens förslag genomförs. Vi har sagt tydligt nej till upphandling av kassaservicen. Enligt utredningen ska PTS upphandla de grundläggande betaltjänster där det inte är kommersiellt motiverat att tillhandahålla dem. Marknaden kommer att överlåta de olönsamma delarna av landet till staten. Det borde finnas en vaksamhet hos staten att ta över olönsamma delar av kommersiell verksamhet. Det finns alltför många negativa erfarenheter från andra områden där sådan upphandling ägt rum. För såväl anställda som användare tenderar upphandling av centrala tjänster i samhället att bli riskabla experiment som ofta blir dyra och sårbara.

Upphandling riskerar att ge osäkra och kortsiktiga lösningar som också minskar orters attraktivitet i glesbygder. Det finns risk för ett läge då Svensk Kassaservice tillåtit avveckla sin verksamhet utan att det finns några upphandlade tjänster i området. Och hur hanteras en situation där en bank plötsligt beslutar att lägga ned eller där det inte finns någon som är beredd att tillhandahålla kassaservicen på orten eller på rimligt avstånd?

I enlighet med flera andra remissinstanser menar vi också att det är omöjligt att bedöma vad kostnaderna för upphandling kommer att uppgå till. Hittills har aktörerna visat sitt ointresse för att utföra betalservice utifrån kommersiella villkor, varför kostnaderna rimligtvis kommer att bli höga vid en upphandling. Dessutom tillkommer kostnaderna för själva upphandlingsförfarandet.

5 Uppdraget att tillhandahålla grundläggande betalservice

Vänsterpartiet anser att staten även i fortsättningen ska ta mer direkt ansvar och vara en garant för betalservicen. Staten ska ge ett samhällsuppdrag till någon att utföra uppdraget. Ett alternativ har varit att en särskild myndighet ges uppdraget. Ett annat är att Posten AB får det. Posten AB är av olika anledningar mycket lämpat för uppdraget. Posten har lång erfarenhet av kassaserviceverksamheten, har den personal som krävs samt en infrastruktur som täcker hela landet, inklusive landsbygden. Det borde finnas stora möjligheter till integration av betaltjänsterna med övriga verksamheter. Lantbrevbäringen som kanal för grundläggande kassatjänster kan fortsätta som tidigare.

Posten AB har tydligt aviserat att man på grund av det ekonomiska underskottet inte anser sig kunna tillhandahålla kassaservicen i framtiden. Därför menar vi att det är nödvändigt att uppdraget i så fall kompletteras med full kostnadstäckning.

Fel! Okänt namn på

6 Bankernas roll

I nuvarande form går kassaservicen med förlust. En orsak är naturligtvis att transaktionsvolymerna minskat. En annan orsak är sannolikt också att Svensk Kassaservice organisatoriskt är skild från övriga traditionella posttjänster. En integrerad verksamhet kan locka flera kunder genom att servicen blir enklare. Kunderna kan uträtta alla sina ärenden på samma ställe. Men den största anledningen till att verksamheten inte varit ekonomisk lönsam är att bankerna inte tagit sitt ansvar för kostnaderna utan åkt snålskjuts på statens bekostnad. Statens insatser genom Svensk Kassaservice har underlättat bankernas omstrukturering av såväl kontorsnät som produkt- och tjänsteutbud. Nya kontorslösa banker har etablerats där kunderna har kunnat hänvisas till kassaservicen för enklare ärenden som kräver kostsam manuell betjäning. På det sättet har man haft kvar kunderna men sluppit kostnaderna. Andra har fått betala det bankerna inte anser sig vilja utföra. Bankernas ersättning har inte täckt kostnaderna, vilket innebär att underskottet i kassaservicen kan sägas vara direkt en subvention till bankerna. Samtidigt som Svensk Kassaservice går med allt större underskott så har bankerna inhöstat höga miljardvinster. Sedan millennieskiftet har vinsterna bara fortsatt att öka och är uppe i hundratals miljarder. Under år 2004 gjorde de fyra svenska storbankerna en vinst på 55 168 miljoner kronor. Räknar man bort kreditförlusterna samma år blir det ändå en vinst på 53,5 miljarder på ett år!

Det är dags att kräva av bankerna att de tar ett samhällsansvar. Det är närmast en skandal att detta har fått fortgå så länge. Uppgiften att säkerställa den grundläggande betalservicen i hela landet och kostnaderna därför bör gå till banker och kreditinstitut. Liksom i Finland ska de enligt lag få en förpliktelse att ansvara för grundläggande betalservice. Genom denna lagändring åläggs de att betala fullt ut vad betalservicen kostar. Detta eftersom det är bankernas bristande ansvar för sina kunder som skapat behovet av särskilda insatser. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen tillkänna.

En proposition i frågan om kassaservicen aviserades till våren 2005. Någon proposition lades dock inte. Detta är olyckligt, främst för den personal som arbetar inom kassaservicen och som nu får leva i fortsatt ovisshet om framtiden. De får samtidigt se sina heltidstjänster förvandlas till halvtidstjänster, vilket ger ett sämre utgångsläge inför inträdet i arbetslösheten eller pensioneringen. Regeringen måste snabbt fatta ett avgörande och ge besked i frågan. Detta ska ges regeringen tillkänna.

7 Övergripande synpunkter på slututredningen ”Postmarknad i förändring”

7.1 Invänta andra EU-länder och kommande EU-direktiv

Inom EU planerar man att utvärdera effekterna av öppnandet av postmarknaden. Kommissionen vill ha en bred debatt om posttjänsternas framtid. Olika studier ska göras, bl.a. kommer kommissionen att i slutet av 2005 inleda en studie av hur de samhällsomfattande posttjänsterna påverkas av fullbordandet av den inre marknaden för post. Nya direktiv väntas inom några år.

Sverige har i och med avregleringen redan gått längre än samtliga medlemsländer. De stora postländerna kan i skydd av sina monopol agera i Sverige medan svenska aktörer inte kan agera i dessa länder. Vänsterpartiets ståndpunkt är att det vore olyckligt att genomföra större förändringar eller ta vidare steg innan det går att se vilka effekter utvecklingen inom EU får på postens område. Detta ska ges regeringen tillkänna.

7.2 Ökad konkurrens leder inte till bättre uppfyllande av postmålen

De nuvarande postpolitiska målen utgör en utmärkt grund för en fungerande postservice i landet. De säkrar en posttjänst i hela landet som innebär att alla ska kunna skicka och ta emot postförsändelser. Posttjänsten ska dessutom vara av god kvalitet, och det ska finnas möjlighet för alla att få aktuella försändelser befordrade till rimliga och enhetliga priser. Det är Posten AB som ålagts att tillhandahålla denna samhällsomfattande tjänst. Staten har naturligtvis ett ansvar att se till att det också fungerar i praktiken. Syftet med de avregleringar som skett under det senaste årtiondet borde då varit ett medel för att uppnå samhällliga målsättningar för verksamheten. En verksamhet som fungerar väl för konsumenter och näringsliv måste alltid vara en överordnad målsättning. Tendensen i slututredningen ”Postmarknad i förändring” (SOU 2005:5) har dock inriktningen att avreglering och konkurrens upphöjts till ett mål i sig. På ett alltför slentrianmässigt sätt söker man lösningar i att bredda konkurrensen och utöka antalet postoperatörer.

Utredningen visar att Posten AB har en dominerande ställning på marknaden. Ser man internationellt så föreligger en liknande utveckling i de få länder som avreglerat postmarknaden. Det är inte heller särskilt märkligt. Att det skulle finnas fler än en nationell aktör, dvs. som täcker hela Sverige, verkar inte troligt med tanke på Sveriges geografi och postmängd. Det är snarare så att mycket talar för att postmarknaden utgör ett naturligt monopol. Konkurrensen kommer främst från Internet, e-post och SMS. Man får inte heller glömma att konkurrens funnits länge inom paket/logistik och när det gäller företagspost och reklam i storstäderna är konkurrensen hård.

Fel! Okänt namn på

Posten AB:s produktion kännetecknas av stordrift. De konkurrensmedel som finns för andra operatörer är antingen lägre servicegrad eller lägre arbetskraftskostnad. Att antalet verksamma lokala postoperatörer minskat till ca 30 är en normal konsolidering av marknaden.

De vinster som gjorts av den hittills förda avregleringen av postmarknaden lyser med sin frånvaro. Visserligen har de riktigt stora kunderna vunnit genom sänkta priser men de har inte kommit konsumenter eller medborgare till del. Banker och försäkringsbolag representerar de största kunderna men några lägre avgifter eller premier eller sänkta räntor har däremot inte blivit resultatet.

En utökad konkurrens enligt utredningens förslag leder också till att andra länders dominerande postoperatörer lättare kan bredda sina marknader till att även omfatta den svenska. Frågan om en eventuell fortsatt konkurrensutsättning måste enligt Vänsterpartiet ställas i relation till det övergripande målet för postservicen. Ökad konkurrens får aldrig bli ett självändamål. Detta ska ges regeringen tillkänna.

7.3 Rättvisa villkor för Posten AB redan nu

En förutsättning för att kunna öka antalet aktörer i någon större omfattning är att man på ena eller andra sättet försvagar Posten AB. Det innebär att stordriftsfördelarna riskeras genom ytterligare s.k. russinblockning. Vänsterpartiet anser att de nuvarande spelreglerna måste ses över. I dag har andra postoperatörer till skillnad från Posten möjlighet att välja bort det mindre lönsamma samhällsuppdraget och enbart agera på den lönsamma delen av marknaden, det vill säga att verka i storstad och dela ut företagspost. I förlängningen riskerar detta att underminera Postens möjlighet att uppfylla samhällsuppdraget. En jämförelse med exempelvis Finland visar att den finska postlagen ställer krav på att varje postoperatör – inte bara den som tillhandahåller samhällsomfattande posttjänster – ska dela ut och samla in post dagligen. Dessutom är en operatör som väljer att etablera sig i en tätbefolkad del av landet skyldig att betala en avgift för att finansiera samhällstjänsten i glesare befolkade delar av landet.

De orättvisa spelreglerna för Posten i dag innebär stora svårigheter att bibehålla såväl servicenivå som enhetsporto. Detta kan innebära att utbudet, kvaliteten, priserna och nyttan för konsumenterna och den fungerande postservice vi har i dag riskerar att raderas. Om alla delar av landet ska ha tillgång till en posttjänst av god kvalitet och till rimliga priser, måste det finnas en godtagbar ekonomisk grund som långsiktigt kan bära en sådan rikstäckande postservice. För att säkerställa en god service åt kunderna är det viktigt att de ramvillkor som fastläggs i postlagen anpassas så att en förnuftig balans mellan skyldigheter och rättigheter för Posten uppstår. Den samhällsomfattande posttjänsten måste vara finansierad helt ut. Redan nu lider Posten AB av ett regelverk som gör att det blir svårt att utföra ett samhällsuppdrag på en konkurrensutsatt marknad. Villkoren måste bli rättvisa i förhållande till ”russin-

Fel! Okänt namn på

plockarna”. De nuvarande spelreglerna för konkurrens på marknaden måste därför ses över. Detta ska ges regeringen tillkänna.

Här kommer även frågan om olika prisregleringar in. Kopplingen till konsumentprisindex (KPI) är inte längre möjlig. Kostnaderna för löner och transporter ökar mer än KPI. Posten uppnår inte full kostnadstäckning vid nuvarande prisnivå. En prisreglering bör vara kvar men en justering är nödvändig för att uppfylla kravet på kostnadsbaserade priser.

En annan svårighet är ett beslut från Konkurrensverket 1996 att Posten inte får differentiera sin prissättning. Detta gäller inte övriga operatörer. Prisregleringen och andra restriktioner måste omedelbart ses över och ändras i syfte att få mer rättvisa villkor för Posten AB. Detta ska ges regeringen tillkänna.

Stockholm den 5 oktober 2005

Lars Ohly (v)

Lennart Gustavsson (v)

Alice Åström (v)

Karin Thorborg (v)

Berit Jóhannesson (v)

Sermin Özurküt (v)